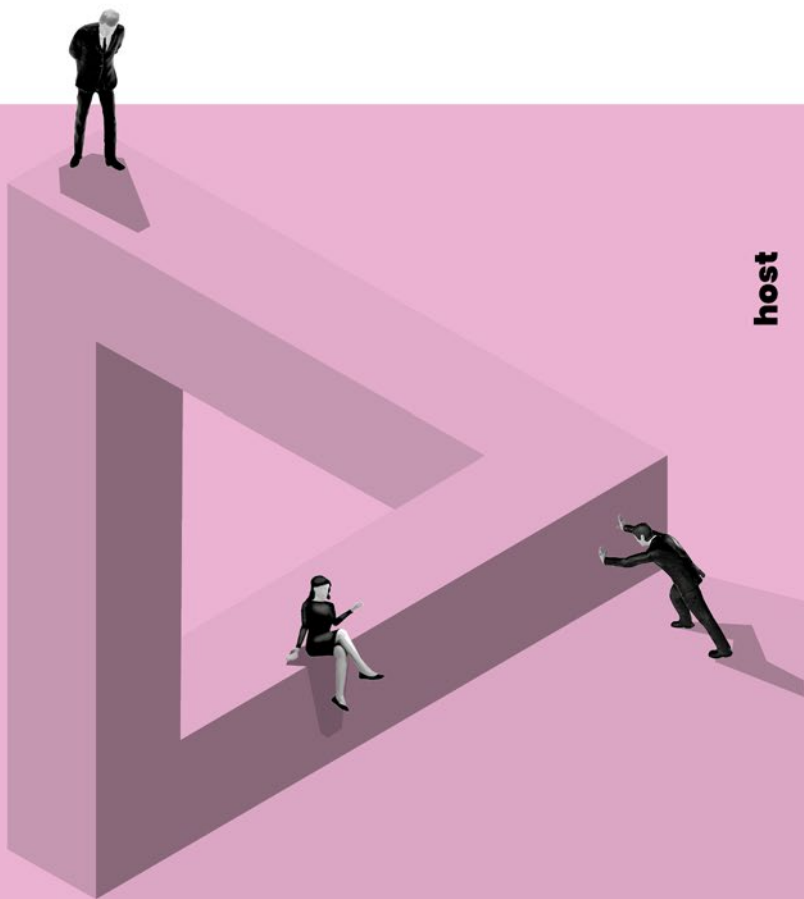


Karolína Fílová

Přístav



román

Vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR

© Karolína Filová, 2022

Cover illustrations by Montri Thipsorn, Dotted Yeti, eamesBot
and supawat bursuk / Shutterstock.com

Title page illustration by wirOman / istockphoto.com

© Host — vydavatelství, s. r. o., 2022

(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-1527-1 (PDF)

ISBN 978-80-275-1528-8 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1529-5 (MobiPocket)

Menón:

A jakým způsobem budeš hledat, Sókrate, to, o čem vůbec nevíš, co to je? Kterou věc z těch, které neznáš, uděláš předmětem svého hledání? Nebo i kdybys nakrásně na ni připadl, jak budeš vědět, že to je to, co jsi neznal?



Gabriel

Kavárna Přístav

V Přístavu se nikdy nemluví. Sedí se tu, popíjí a pozoruje, ale nemluví ani obsluha, ani hosté. Nikomu ten nápad ani neproběhne hlavou. Kdo by také přerušil lehký vánek, který se tu odráží od stěn a vrací se v podobě mořských vln a pak zas jako hřmění nebo volání racků? Ne, slova nejsou potřeba. Tak je to ostatně i všude jinde; v Přístavu si toho lidé jenom jsou vědomi. Přišli sem, aby seděli, popíjeli, pozorovali a naslouchali. A čekali.

Říkám, že sem za tímto účelem vstoupili, ale není to úplně pravda. Ne každý sem přímo zamýšlí vstoupit. Naopak, většina o Přístavu ani netuší, dokud se před nimi neobjeví prosklené vstupní dveře a dokud je cedulka na nich nepozve dál. *Otevřeno*. Dveře, které přijdou jako na zavolanou, aniž je kdokoli volá a aniž si je budoucí host vědom, že po nich dychtí. Dveře se jednoduše zjeví tomu, kdo je potřebuje, a to přesně ve chvíli, kdy je potřebuje nejvíc — ať už prochází městem, nebo vlastním bytem, nebo se proplétá přírodou. Přístav nabídne svou náruč kdekoli a komukoli a jeho sladké výzvě málokdo odolá. Jakmile nový host sáhne

po nerezové klice, dveře se otevřou skoro samy, jako by do nich zevnitř zatlačil mořský vánek.

Hosté si mnohdy uvědomí, kam vlastně vstoupili, až když se za nimi skleněné dveře zase pevně zabouchnou — a to už je pozdě, protože z Přístavu se neodchází. Hostům samozřejmě nikdo v odchodu nebrání, to ne, ale stačí jim jediný pohled na kulaté stolky, na sametová křesílka, na dlaždice a obhroublé stěny, aby poznali, že už tu zůstanou. Kdyby si snad příchozí nebyli jistí, rychle jim to potvrdí přítomnost ostatních hostů, kteří už napohled disponují vším, co je teď pro nově příchozí na dosah ruky: dokonalostí, věčností, nesmrtelností. Nacházejí se v různých stadiích proměny, ale všechny sedící postavy, kam až nově příchozí dohlédnou, se už více či méně proměnily ve figuríny. A nezdá se, že by se někdy chystaly odejít.

Většina nových hostů poměrně dlouho postojí ve dveřním rámu, než dokáže zpracovat příliv nových vjemů, které vstup do Přístavu doprovází. Jednalo by se zhruba o minutu nebo dvě, kdyby tady plynul čas stejně jako ve venkovním světě, ale tak tomu není. Čas tady zdánlivě ubíhá i stojí, dusí i krade vzduch ještě před nádechem, klouže mezi prsty a zároveň se dá ohmatat a tvarovat jako hrouda hlíny. Proto se nově příchozím dovoluje vyčkat ve dveřích tak dlouho, jak jen potřebují.

Pohledem od prosklených dveří se Přístav rozprostírá snad až do nekonečna. Dřevěné stolky jsou rozesté po dlaždicích zdánlivě bez ladu a skladu, ve skutečnosti podle pevných zákonitostí. U některých stolků

stojí osamocené purpurové semišové křeslo, u jiných se tísni až čtyři zároveň. Jedná se o mimořádně pohodlná křesla, o to jsem se vlastnoručně postaral — ale na jejich pohodlnosti vlastně nesejde, protože hosté se s každým vypitým šálkem oprostují dál a dál od záležitostí těla.

Šálků je po Přístavu rozeseťo ještě o poznání víc než stolků a křesel. Lesknou se různými odstíny modré, většinou azurové a petrolejové. Z některých se ještě kouří, jiné jsou zase vychladlé a poloprázdné nebo už zcela prázdné. Leží na stolcích, na opěradlech, v rukou nebo na kolenou, a když už jinde nezbývá místo, tak na zemi. Nejvíc šálků však proplová vzduchem, nebo se to tak aspoň zdá, protože obsluha je roznáší natolik dovedně, že je sotva postřehnutelná. Přisun šálků je tak nepřetržitý a spolehlivý, že o ně doposud nikdo nemusel požádat nahlas, a Přístav tak zůstává zahalený ve vlastní mlčenlivosti.

Kromě těchto kusů nábytku a vybavení už v Přístavu zbývají jenom palmy, zdi a samotní hosté. Zdejší palmy dosáhnou lidské postavě sotva po ramena, a přesto se tyčí z květináčů s pozoruhodnou odhodlaností. Na první pohled vůbec není jasné, jestli jsou živé, nebo umělé — a při bližším pozorování, kterému se tady nikdo nevěnuje, by se ukázalo, že rozdíl mezi buňkami a plastem v jejich případě není zdaleka tak jasný, jak se zdá. Život a plast zde figurují jako pouhé dva extrémy a každá palma kolísá kdesi na bohaté škále mezi nimi. V celém Přístavu pouze jedna palma dosáhla dokonalé rovnováhy. Přinesl jsem ji sem vlastníma rukama, když

jsem Přístav budoval, a proto dá rozum, že ji dokážu najít jenom já. Ukryl jsem ji do rohu.

Najít ten správný roh v Přístavu však není zdaleka tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Zdejší stěny, bílé a obhroublé, neohraničují prostor běžným, uchopitelným způsobem; rozbíhají se do různých směrů a mizejí a zase se objevují, a tak Přístav přetvářejí v nesrozumitelný labyrint, který přesto nepůsobí ani sklíčeně, ani chaoticky. Výsledný dojem vzdušnosti a prosvětlenosti má naopak mnoho co do činění právě s bělostí zdí, jejichž omítce se nedá upřít určitá chutnost, lákavost. Její hrbolatý povrch slibuje příjemné křupnutí, lehké a neškodné zaskřípání mezi zuby, a zeď jako by se už drolila v jemný, praskavý prach. Nově příchozím omítka připomíná tvaroh nebo šlehačku; ostatní hosté už prahnou po samotné chuti zdiva.

Snad abych omezil všudypřítomnost tohoto pokušení, vyvěsil jsem na zdi obrazy. Jejich rámy jsou jednoduché a dřevěné; petrolejová barva se z nich místy odlupuje jako ze zábradlí. Nejčastěji se jedná o olejomalby jemných mořských obzorů, jezer a rybníků, ale visí tu i černobílé fotografie a studie tužkou a rozpitými vodovými barvami. Všechna plátna pojí široké vodní hladiny, jež se vlní a lesknou tak přesvědčivě, že by mohly kdykoli vytéct z rámu dolů na dlaždice. Tiše napovídají, co se skrývá v hlubinách Přístavu.

Nemohu s jistotou určit, co se nově příchozím honí hlavou, ale troufám si tvrdit, že pro většinu z nich vstup do Přístavu znamená oddech. Často stačí jediný pohled

a mnohým spadne kámen ze srdce přímo na dlaždice; třeba od Gabriela se odkutálel kámen podivného tvaru, velký asi jako sevřená pěst a propletený zlatými žilkami. Nesmírně krásný a bezmezně žalostný kámen, který jsem stejně jako tolik dalších zvedl ze země a odnesl, aby nepřekážel ostatním. Jako kadeřník zametající odstřížené lokny.

Některým hostům však kámen ze srdce nespadne, ale naopak zapadne přesně na místo. Kavárna Přístav k vašim službám, řekl bych jim, kdyby se tu mluvilo. Vyústění, na které jste celý život čekali; poslední dílek skládačky, Řím vašich cest, nevyhnutelný dopad všeho, co se dosud událo. Tito lidé rychle a bez zaskočení či podivení popojdou k volnému křeslu a se samozřejmostí stálého zákazníka se usadí.

Ať už hostům kámen ze srdce spadne, nebo nespadne, jedno je jisté: vstupem do Přístavu najdou to, co potřebují. Jejich hledání je navždy u konce a teď už je čeká jen usrkávání indigové tekutiny a pozvolná proměna. To je můj klíčový přínos: hosté se teď mohou oprostít od toho jediného, co jim ještě zbylo z životních strastí, totiž od sebe samých. To si aspoň myslím; zatím jsem se na to nikoho nezeptal.

První doušek chutná jako omítka a už nepatrně zakalí hostovy oči. Někdy je potřeba si ze začátku mezi doušky odpočinout; to je samozřejmě dovoleno, protože v Přístavu se dá se vteřinami cvrknat jako se skleněnými kuličkami a spěchání je zcela nemístné. I druhý doušek se musí nabírat opatrně, protáhnout mezi zuby jako

nitku, ale kolem třetího nebo čtvrtého šálku už indigová tekutina nepálí, nepraská ani nehořkne. Host v ní najednou rozeznává chuť čokolády nebo borůvek nebo čokolí, po čem touží, a oči už má v tu chvíli plně zakalené.

Proměna sice začíná v očích — to když se host poprvé zahledí kamsi do dálky a očima se mu rozlijí kapky mléka —, ale postupně se šíří dál. Nejdříve zbledne pleť, jako by se mléko vyplavilo z očí přes celý obličej až ke konečkům prstů. Takto na začátku je to nepatrná změna (každý přece občas zbledne, každému se čas od času stáhne krev kamsi hluboko k srdci), ale proměna pokračuje: mléčný tón kůže se upevňuje, překrývá veškeré nedostatky vrstvou laku nebo glazury. Každíčkový čtvereční centimetr pokožky vybledne do neprostupné běloby porcelánu. Host září, ač tlumeně, pokorně.

Celkové tempo proměny je samozřejmě naprosto individuální. Například Gabriel s ničím neotálel a už u druhého šálku se mu tělem začala šířit vlna bělosti. Pamatuji si, že jsem tehdy zachytil jeho pohled, plný odzbrojeného údivu. Nevím, jestli si všiml, že ho pozorují, ani jestli by mu na tom záleželo. Jeho pozornost v tu chvíli patřila jenom jeho přeměněné ruce a předloktí, jeho nehtům. Necítil přitom bolest; lehce se zatřásl, jako by měl zimnici, ale nepříjemné to nebylo. Tekutina ze šálků mu připomínala pistáciovou zmrzlinu, jemnou a nadýchanou a možná i s lehce křupavým kornoutkem. Gabriel jako by na nic jiného celý život ani nečekal.

Ne všem se však v počáteční fázi proměny podaří zachovat podobný klid. Ani nanejvýš znepokojené hosty

samozřejmě nenapadne promluvit (ozvou se nanejvýš přidušeným zajíknutím, které se vytratí do zvuků mořského vánku), ale mohlo by se zdát, že přes své rozrušení nedokážou postoupit do pokročilejších stadií proměny. Oni to však zvládnou, jelikož prvotní vlna změn je svým způsobem nejnáročnější, právě protože je jako první šálek kávy nebo první zdolaná hora ozbrojená novotou. Ostatní hosté navíc vyzařují slast a uvolnění — jejich prázdné tváře působí vyrovnaně, jejich pohyby pozvolně a rozvážně. Jejich obličej sice postrádají znatelnější rysy, ale to neznamená, že z nich nelze vyčíst vůbec žádné výrazy; Přístav se na nově příchozí usmívá. Ukazuje jim, že proměna je nejenom možná, ale také nanejvýš žádoucí.

Host tak může beze strachu přijímat od obsluhy další a další šálky a s chutí polykat nekonečné množství indigové tekutiny. Hned po kůži zbělá i oblečení, jež přilíná blíž a blíž, až se naprosto rozpustí do hostovy pokožky. V tu chvíli už se nejedná o nahotu — z těla se stává těleso, neposkvrněný tvar, který nepohoršuje, nezervozňuje. Indigová tekutina pak putuje do žaludku, odkud se šíří vnitřními orgány až k srdci, a to už by se host dal bezbolestně rozřezat na kousíčky.

V tu chvíli proměna většinou poněkud zpomalí; myslím, že se to dá přičíst rozličným úvahám, na které tu hosté nevyhnutelně narazí. Jsou to náročné myšlenky, které spotřebují vysoké dávky indigové tekutiny, ale jsou to zřejmě myšlenky nezbytné. (Napadlo mě, jestli by se celý proces snad nedal urychlit tím, že by hosté mezi sebou o svých myšlenkách diskutovali,

ale rychle jsem takové nápady zavrhl. Hosté potřebují ochranu, kterou jim nabízí ticho.)

Například už z otázky, jestli se host pořád ještě nachází ve svém vlastním těle, pramení nesmírně spletné úvahy. Je bezesporu jasné, že host své tělo neopustil, ale přesto bylo za tu dobu plně nahrazeno novým, jiným tělem. Připomíná to mytický případ Theseovy lodi, která postupně podstupovala opravy a náhrady všech svých částí, až z původního materiálu nezbývalo jediné prkno ani hřebík. Z čistě materiálního hlediska se jedná o nový kus hmoty, ale kdy se v tom případě z Theseovy lodi stalo plavidlo nové? Pokud bychom přece například kormidlo vyměnili hned na začátku, tak bychom loď s vyměněným kormidlem stále považovali za stejnou loď. Jenže když vyměněné kormidlo vnímáme jako pouhou novou součást původní lodi, proč bychom další úpravy nechápali stejně?

Mnozí hosté si vzpomenu na zajímavost z hodin biologie, hlodáním času už trochu vybledlou a nepřesnou, že něco podobného se v lidském těle přece odehrává zcela běžně: lidské buňky žijí, rostou a chřadnou, takže každých několik let člověk vymění úplně celé tělo. Přesto by málokdo prohlásil, že má úplně jiné tělo než před lety, a to právě protože se nové a staré buňky překrývají pomalým, postupným procesem. V rámci časového posunu se přece jedná pořád o stejného živočicha. Tato myšlenka se sice na první pohled jeví přesvědčivě, ale obsahuje aspoň dva slabé články: slovo *časového* a slovo *živočicha*. Výměna buněk se sice vzdáleně

podobá proměně, kterou hosté podstupují v Přístavu, ale zároveň se od ní zásadně odlišuje: tady nedochází k výměně živočišné hmoty za živočišnou hmotu, nýbrž za plast. Tady se začíná životem a končí lodí. Částečně z prostého důvodu, tedy aby se hosté utěšili, se většina z nich nakonec uchýlí k myšlence, že na fyzickém těle nezáleží, a že dokud jim proudí myslí souvislý řetězec vědomí a prožitků, jejich bytí zůstává nedotčeno. Mocný vír úvah klesne k zemi a uvolní prostor pro proměnu.

Poslední změny probíhají zcela bezbolestně. U všech se odehrávají jinak, dle nutnosti: co je potřeba natáhnout, se natáhne, co zúžit, se zúží. Tělo se všemožně rozšiřuje, zplošťuje, vyhlazuje, nafukuje nebo přeskupuje. Výsledkem je dokonalý exemplář, figurína bezvadných tvarů a poměrů, božské stvoření. Ztrátou lidskosti se získá nesmrtelnost, věčné bytí, kam až sahají moje zdi. Ve venkovním světě nemohu nic zaručit (veškerá fyzická hmota se přece může rozpadnout), ale dokud se odsud neodchází, věčnost je jistá. A beztak nemám pochyb o tom, že Přístav je vždycky připraven se smilovat a svou náruč znovu otevřít. Proměna ve figurínu je totiž nezvratná.

Stává se jen naprosto výjimečně, že je proměna jednoduchým a přímočarým úkonem, a Gabriel byl právě takovou výjimkou. Už od svého příchodu plynul metamorfózou s nevídanou lehkostí, ale poslední fázi byla vyloženě radost přihlížet, možná protože toho v jeho případě nebylo moc zapotřebí. Seděl těsně u okna, důstojně a vzpřímeně; byl tu jedním z prvních.

Gabriel by se o svůj klíč k rychlé proměně nemohl podělit, ani kdyby chtěl, ale jeho tajemství by stejně nikomu nepomohlo, protože čas v Přístavu plyne jinak než v okolním světě a na rychlosti proměny nakonec nezáleží. Nebo tomu tak aspoň bylo, dokud se nezrodily dějiny — a protože se v Přístavu nemluví, dává jedině smysl, že se to stalo spolu s prvním slovem. To slovo, s nímž všechno začalo, bylo:

„Gabriel.“